

látható. Nem a kifejezőeszközök vagy a stílus hasonlóságára gondolok természetesen; csakis a nyers, durva, fenyegető valóságanyagra, melyet egyaránt felfedezni vélek Szentjób „hordozható lóvászárkában”, a hetvenes évek eleji komcept nem egy művben (Attalai, Legédy, Pauer stb.), de a Hajas-performance-ok villanyzinórjaiban, villanófénycibben is; és (mitagadás) Pilinszky „meredek” képeiben („plakátmagányban ázó éjjelek”, „szalma közt kidöntött pléhedény”) vagy a Hajnóczy-novellák életanyagában, vagy a Petri-versek fémesen kopogó, csikkektől, érdes hangoktól, rosszkedvű morfondírozástól belepett soraiban, vagy Bódy Gábor „tüzes angyaliban”. Persze, csak magánsejtések ezek, és óvato-

san gondolok arra, hogy Erdély alakját, helyét, súlyát, szerepét, hatását csak akkor fogom, fogjuk látni és érteni igazán, ha írásai mindig olvashatók, filmjei mindig nézhetőek, képzőművészeti munkái mindig láthatók lesznek. Mint háziaszszony arra is gondolok, szeretném a „kínálatot” közelebből is megnézni; szeretnék magamnak egy nagy Erdély-kiállítást, összegyűjteni mindent, kézbe venni a darabokat egyenként és szembenézni.

Addig szerintem minden homályos lesz még, szeretetteljes, bölcs, de: FIKCIÓ. És a részletekben addig tévedhetünk még, tudjuk: „Az ember nem tökéletes.”

Kovalovszky Márta

Színház

Drago Jančar: Grande Valser Brilliante

A Veszprémi Petőfi Színház előadása

A szlovén szerzőnek 1985-ben írott, s mára a világsiker küszöbéig eljutott darabja valahol egy kelet-európai elmegyógyintézetben játszódik. Az intézet célja azonban nem a gyógyítás, hanem a politikailag veszélyessé lett emberek — szó szerinti — megbolondítása. Ha ugyanis megőrülnek, akkor csakugyan elzárhatóak a többi embertől, s így — mint a darabbeli titkosrendőr mondja — megelőzhető, hogy az általuk „megfertőzöttek” százait kelljen bezárni. A Paál István rendezte előadás első két felvonása rendkívül vontatott, egészen az unalomig tempótlan. Amiótt mégis figyelmet érdemel, az a főszereplő Fazekas István jóvoltából lenyűgöző, de korántsem hibátlan harmadik felvonás.

A kísérlet ugyanis sikerül, a Fazekas István játszotta Simon Veber történész csakugyan azonosul az általa (a rendőrség szerint) túl nagy empátiával kutatott Drohojowski, lengyel felkelő alakjával. Az akkorra már teljesen összetört rettegő értelmiségi alakjából azonban egy lenyűgöző fölényű gyönyörű arisztokrata kél olyan életre, hogy orvos és ápolói tehetetlenek vele

szemben. Figyelmet érdemel az a filozófiai-antropológiai optimizmus is, mely a darabból sugárzik, mely — szemben a dosztojevskiji tradícióval — arról igyekszik meggyőzni, hogy az ember megalázásának és megalázhatóságának igenis van határa, hogy a megaláztatások nyomán a lélek — még ha téboly árán is, de — legyőzhetetlen keménységűvé edződik. Rokonszenves, noha vitatható álláspont ez, mely elgondolkodtathatná a zsarnokokat is, ha önnön hatalmuk őriztetésén kívül egyáltalán figyelnének bármi másra. S főként figyelmet érdemel Fazekas István feledhetetlen alakítása. Hosszú percekig lengyelül beszél a színpadon (egy lengyel felkelő milyen más nyelvet is beszélhetne?). Azonban oly méltóságot sugároz mind tartása, mind pedig a megszólalás módja, hogy a néző — túlzás nélkül mondhatom — akár órákon át elhallgatná ezt a gyönyörű és méltósággal teli emberi beszédet. Néhány percre az támad ezen a színpadon új életre, amit a múlt század óta eltelt évtizedek már annyiszor és annyira meggyaláztak, hogy az ember már szinte nem is tud létéről, ámde ráismer, s ráismervén akár egy ismeretlen nyelven is lenyűgözve hallgatja igéit. Feltétlenül említést érdemel még Éltes Kond, Pásztor Edina, Hullan Zsuzsa, Homoki Magdolna, valamint Borbiczky Ferenc intenzív s kidolgozott színpadi jelenléte.

Erdei János